

Миломир П. Степић¹
Институт за политичке студије
Београд (Србија)

327(100)"20"
327::911.3(100)"20"
Оригинални научни рад
Примљен 09/02/2026
Прихваћен 28/03/2026
doi: [10.5937/socpreg60-64822](https://doi.org/10.5937/socpreg60-64822)

КА ГЛОБАЛНОМ ГЕОПОЛИТИЧКОМ НОВУМУ – СА СВЕТСКИМ РАТОМ ИЛИ БЕЗ ЊЕГА ДО ПРОМЕНЕ ПОРЕТКА?

Сажетак: Свет се налази у турбулентној транзицији поредака, која се одвија у виду политичких, војних, технолошких, економских, верских, пропагандних и других сукоба. У њима учествују актери који настоје да задрже привилегован *status quo*, с једне стране, и силе у успону које претендују да промене систем у коме имају подређену позицију, с друге стране. Иако оружани сукоби на први поглед имају прокси-карактер, светски рат је могућ као комплекс регионалних ратова. Аутор сматра да њихови исходи већ производе геополитичко, односно свеобухватно преобликовања света. Апсолутна доминација САД током „униполарног тренутка“ одавно се завршила, али мултиполарни систем у правом смислу још није у потпуности успостављен. Актуелни историјско-геополитички тренутак најисправније би било дефинисати као процес мултиполаризације, односно изградње полицентричног света. За сада се не може рећи каква ће та полицентричност бити, какав ће бити распоред сила на скали глобалне моћи и да ли ће тежити како-тако равнотежном (нео)биполаризму. Још један „крај историје“ (?) назире се у смени униполаризма новим униполаризмом – уместо *Pax Americana* уследиће покушај да се успостави *Pax Sinica*. Дакле, не размишља се изван шаблонизованих координата неког облика поларности. Бројни су показатељи да се свет, међутим, креће ка геополитичком *новуму* – мозаичној структури блокова чији ће интеграциони принципи бити некохерентни, границе флуидне, а међусобне везе флексибилне.

Кључне речи: геополитичка транзиција, доба ратова, неполаризам, интеграциони блокови, некохерентност принципа

¹ milomir.stepic@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-4235-1031>

УМЕСТО УВОДА: РАТНА СТВАРНОСТ ГЕОПОЛИТИЧКОГ ПРЕОБЛИКОВАЊА СВЕТА

Рат је један од најсложенијих феномена, те се за њега често с правом каже да „измиче дефинисању“ (Кривокарић, 2010, стр. 899). Ипак, може се сажето констатовати да је рат, у ужем смислу, „оружани сукоб двеју или више држава ради насилног остварења политичког или другог интереса...“, док у ширем смислу рат „обухвата и озбиљније оружане сукобе унутар граница једне државе (...), нарочито ако су у њих на неки начин укључене и стране силе“ (Кривокарић, 2010, стр. 899). Неупитна комплексност, сходно различитим критеријумима, производи многе већ уобичајене и општеприхваћене, али и нове, поделе и придеве уз појам рат – светски, регионални, локални, грађански, етнички, верски, одбрамбени, агресивни, превентивни, специјални, хибридни, економски, културни, пропагандни, технолошки, сајбер... Рат је стално стање у коме се налази човечанство, тако да се може рећи да су периоди мира само паузе између ратова, односно примирја у току континуираног рата који траје на Планети.

Резултат рата доноси низ непосредних и посредних последица, међу којима се територијалне, односно геополитичке последице, подразумевају. Суштински се ништа није променило од најстаријих до данашњих формација људског друштва и од оружаных обрачуна за пространију пећину, издашнији извор и боље ловиште, до сукоба софистикованим оружјем за лежишта енергената, транспортне коридоре и кључне тачке на светској мапи. И док су ратови локалног и регионалног карактера доносили промене ограниченог обухвата у погледу територија, граница и становништва, трансформације (транс)континенталних и глобалних размера, као што су промене светског система, доносили су велики оружани сукоби и ратови са одредницама „светски“, вођени у првој половини 20. века, укључујући свеобухватне аквизиције које су на основу њих стекли победници и користили их чак и почетком 21. века. Показује се да ни преобликовања света, којима сведочимо, не могу без рата.

КАТАКЛИЗМИЧНА ТРАНЗИЦИЈА ПОРЕДАКА

Префикс *пост-* обично се ставља испред речи која означава стање/процес који је окончан, тако да нова реч подразумева нешто што је настало или тек настаје, те још није дефинисано нити је појмовно одређено. Рушење Берлинског зида и малтешки састанак америчког и совјетског лидера Буша и Горбачова крајем 1989. године, само наговештава драматичну промену глобалних размера и то да стари систем силази са сцене, али се није тачно знало шта је ново што долази. Потом је почело да се говори о томе да свет улази у *пост*хладноратовски период и *пост*диполаризам.

Ратни карактер „униполарног тренутка“

Нешто касније јавља се појам *униполаризам*, односно униполарни поредак са америчким печатом (*Rex Americana*). Из њега су проистицали глобализација као процес и глобализам као идеологија. Тај процес у геополитичком смислу имао је изразиту експанзионистичку конкретизацију, недвосмислен вестернистички цивилизацијски печат и типична својства таласократског геополитичког идентитета. За Русе је представљао катаклизмичан „атлантистички потоп“ и праву „геополитичку катастрофу“ (В. Путин). Испоставиће се да је то ипак била релативно кратка, али бурна, крвава једнодеценијска прелазна фаза успостављања апсолутне америчке хегемоније, коју су, када је прошла, теоретичари поредака („ордеристи“) почели да називају „униполарни тренутак“. Ипак, из данашње перспективе, према већини показатеља радило се о поретку, иако су му недостајала нека потребна својства, али су запажени елементи индукованог, диригованог хаоса, нарочито у геополитичкој сфери (Ramonet, 1998).

САД су тријумфално окончале хладни рат, док су се супарнички блок и његов предводник СССР „шап’том (рас)пали“. Победник са својим сателитима (Запад) је супарничкој страни (Истоку) нанео готово све елементе пораза, не пропуштајући да је територијално фрагментира и редукује. Истовремено се – као што је током историје увек било – проширио на њен рачун у виду пријема нових чланица у НАТО и ЕЗ/ЕУ, „организације Западне цивилизације“ (Huntington, 1996, str. 161), те упоредо формирао (нај)нови(ји) светски поредак. Упркос томе, Американци нису дотукли Русију – што ће показати да има далекосежне последице – тако што ће је разбити на више полузависних, глобално и макрорегионално безначајних политичко-територијалних јединица. Мада је било и таквих предлога тадашњих геополитичких теоретичара и практичара (Brzezinski, 1997, str. 59–61), заснованих на традиционалној англосаксонској геополитичкој мисли (Mackinder, 1996). САД су реаговале логиком да свакако постају планетарни хегемон, а положити Русију на обе плећке тешко да би могло да се деси без ризика од рата великих, можда и светских, размера против снажне нуклеарне силе која, сатерана у хошак, не би презала да свој потенцијал употреби.

Дакле, до смене биполарног поретка прелазним униполарним поретком није дошло традиционално схваћеним оружаним сукобом великих сила налик на Први и Други светски рат. То никако не значи да је ступање униполаризма на историјско-геополитичку сцену прошло мирно. Напротив! Ратни сукоби нижег интензитета и ограниченог територијалног обима пламтели су широм света, нарочито у етно-контактним и геоненергетски, геополитички и геостратегијски важним деловима света. Неки од њих, наслеђени из ранијег периода, ескалирали су, а други су започети управо са постизањем неприкосновене доминације САД. У оба случаја, (не)посредни ангажман САД био је неупитан – било да је мотивисан интересима „у сваком кутку Планете“, било да се радило о потврђивању кредибилитета „најјачег пса у граду“ (М. Олбрајт). Иако су имали одлике етничких, верских, племенских, грађанских, сецесионистичких, дисолуцијских, ресурсних и других оружаних сукоба, у њих су, по правилу, били умешани и верни амерички сателити – некадашње европске колонијалне силе, у првом реду Велика Британија и Француска.

Бројни су примери оружаног успостављања и учвршћивања „носећих стубова“ глобалистичког униполаризма у лику американизма, међу којима су неки били дуго-трајни, започети и еволуирали још од последњих фаза хладноратовског, биполарног раздобља: (Други) Судански рат (1983–2005), Хуту-тутси рат у Руанди (1990–1994), низ ратова у постсовјетском простору (1988–2000) (Арцах, односно Нагорно Карабах, Јужна Осетија / Грузија, Таџикистан, Молдавија, Чеченија...), Либериски грађански рат (1989–1996. и 1999–2003), (Други) Заливски рат (1990–1991), Алжирски грађански рат (1993–2002), Конгоански рат (1996–2003), Еритрејско-етиопски рат (1998–2000), амерички тзв. антитерористички рат (од 2001)... Сви наведени и други оружани сукоби, осим тестирања нових оружја, оруђа и средстава ратовања, доктринарних, тактичких и стратегијских приступа, подразумевали су и сврсисходну (зло)употребу међународног права, редеофинисање међународних односа и корениту промену финансијско-економских правила. Такође, осим подразумевајућих војних губитака сукобљених страна, транзиционе ратове одликовала су страдања цивила геноцидних размера: сурови масовни злочини, тзв. етничка чишћења, егземпларна, често ритуална масовна убиства, примена метода тзв. спржене земље, тј. потпуног уништавања насеља, инфраструктуре, привредних објеката, културне баштине и пољопривредних површина у читавим областима како би се спречио повратак протераних и издеглица.

Народ који је платио високу ратну цену током „униполарног тренутка“ јесу Срби. САД и Запад у целини изазвали су насилно, оружаном и антисрпском конотираним растакањем југословенске творевине – међународно признате државе за којом у новим европским и глобалним околностима нису више имали геополитичке и геостратегијске потребе, због којих су је формирали, обновили и одржавали. Институције и/или глобалне организације у којима су преузеле доминацију давале су (лажну) форму утемељености деструкције у ставу „међународне заједнице“. Довољно је навести пример европске Бадентерове комисије која је одлучила да је југословенска држава „у процесу дисолуције“, односно да се растаче дуж неетничких, односно неконсеквентних, антецедентних, унутрашњих, комунистичких (титоистичких) граница федералних јединица. Још индикативнији је ангажман трупца са мандатом УН чија је номинално мировна мисија безброј пута пристрасно злоупотребљена на српску штету – од УНПРОФОР-а, који није заштитио Републику Српску Крајину, а у БиХ се (не)посредно ангажовао на муслиманској сукобљеној страни, до КФОР-а и УНМИК-а, који су у косовско-метохијском делу Србије одмах по размештању чинили све како би тамо „Србије било што мање“ (Б. Кушнер) и како би активно учествовали у „изградњи државе“ албанских сецесиониста.

Године прелома у смени поредака

Светска лидерска, самозвана „неопходна држава“ била је на врхунцу (над)моћи у последњој „петољетки“ 20. века, када је „ударнички“ довршавала хегемонистичке послове. Логично, настојала је да њена хладноратовском победом стечена привилегована позиција траје што дуже. Уколико САД не буду могле да задрже „глобалну доминацију“, онда барем да остваре „глобално вођство“ (Brzezinski, 2004). С друге стране, остатку света тада се безнадежно чинило да ће се униполарна неравнотежа

протегнути унедоглед, нарочито када су САД ауторитет манифестовале опет у српском случају – прво, када су крајем 1995. године изнудиле Дејтонско-париски споразум којим су окончале верско-грађански сукоб у БиХ и уставно је дефинисале, и друго, када су 1999. године симболички обележиле пола века од формирања НАТО-а, извршивши агресију на СРЈ ради ампутације Косова и Метохије од Србије и изнудивши Кумановски споразум на основу кога су се српске војно-полицијске снаге повукле из јужне покрајине.

Симболички важан чин, који ће тек показати смисао најаве вишедимензионалног преображаја света, учинио је тадашњи руски премијер Јевгениј Примаков, када је у знак протеста због почетка агресије НАТО-а на СРЈ 1999. године наредио да се изнад Атлантског океана окрене авион којим је кренуо у посету САД. Тим преломним потезом послата је снажна, далекосежна порука да је кап прелила чашу и да свет неће још дуго моћи да функционише у униполарном кључу и у условима разобручене америчке надмоћи. Заокрет Примакова остаће у историји међународних односа забележен као један од кључних догађаја (Stepić, 2024, стр. 40). Поменути потез, наравно, неће означити тренутну промену светског система, али ће послати јасну поруку да главни изазивачи – Русија и Кина – неће седети скрштених руку и трпети другоразредну, често понижавајућу позицију, већ ће се припремати за свргавање САД са глобалног трона и мењање дотадашњих правила. Пре свега, српски експеримент у балканској геополитичкој лабораторији био им је упозорење да се и њима може догодити нешто слично ако не буду спремни да пруже отпор.

У току оружаног сукоба за југословенско наслеђе, и након њега, наставили су се транзициони ратови широм света, и то у контексту умножавања знакова слабости и првих губитака позиција САД и њених сателита, и све уочљивије чињенице да Кина убрзано јача на свим пољима и да после суноврата Русија „ипак устаје“ (Kalajić, 1994), и да расте њихово самопоуздање на међународном плану. Русија је победила у (Другом) Чеченском рату 1999–2000. (терористичко-герилски продужен до 2009), док су Американци 2001. отпочели тзв. антитерористички рат, тј. Авганистански рат. Средњоисточни и блискоисточни геополитички и геостратегијски темпо одржали су 2003. (до 2011) ратом у Ираку (Трећи заливски рат), укључујући парадигматично сурову егзекуцију Садама Хусеина (Saddam Husayn Abd al-Magid al-Tikriti) и претварање земље у девастирану, анархичну, фрагментирану територију. Почетком 21. века са мањим или већим интензитетом и са променљивом ратном срећом, одвијали су се оружани сукоби у БЈР Македонији, Пакистану, Чаду, Либану, Сомалији, Обали Слоноваче, суданском региону Дарфур и другде. Постало је очигледно да на сцену после апсолутног униполаризма ступа релативни униполаризам (Stepić, 2017a, стр. 23), а после Путиновог говора на 43. међународној безбедносној конференцији у минхенском хотелу „Баварски двор“ (“Bayerischer Hof”) фебруара 2007. године, и да је геополитичко демонополизовање САД неминовност. Личност која је већ тада показивала одлике светског лидера највећег формата, иако није предводила најмоћнију државу, уверљиво је најавила процес мултиполаризације света. И већина држава и становништва света јој је не само поверовала већ је то протумачила као праскозорје слободе.

Индикативно је да су албански сецесионисти у косовско-метохијском делу Србије схватили да им геополитички тренд не иде наруку. Стрпљиво су оставили

водећој глобалној сили, готово годину дана после Путиновог минхенског наступа, да им испослуже међународно признање и, како она то није учинила, 17. фебруара 2008. године потрудили су се да нелегално прогласе независност. Упркос томе, ипак су пропустили повољан *timing*. Ушли су у геополитичку доцњу упркос „експлозији признања“ које су током 2008. године учиниле 53 државе, махом оне које припадају Западу, интересној сфери САД, некадашње колоније још увек зависне од својих бивших метропола и неке земље Азије и Африке мотивисане исламском солидарношћу. У следећим фазама моћни покровитељи обезбедили су „Косову“ признање натполовичног броја чланица УН, али је тај број захваљујући повлачењу признања (отпризнавању) потом осетно смањен – испод $\frac{1}{2}$ држава света, односно на само 34% територије и 28% становништва свих држава света. Косово и Метохија постали су очигледан „лакмус“ нове поделе света на проамерички и антиамерички (Stepić, 2025a, str. 151).

Убрзо је уследио конкретан, ратни тест који је захтевао да Руси покажу спремност да са речи пређу на дела, како би обновили статус велике силе и приступили преобликовању светског поретка. Грузија, у то време верни експонент САД и Запада, и важан закавказки „подизвођач“ (нео)класичне антируске стратегије анаконде и кенанолике политике обуздавања, покушала је да заузме две области – Абхазију и Јужну Осетију – које су формално биле у њеним међународно признатим границама, али фактички отцепљене. Искористивши дипломатско-политичку и медијску сенку Олимпијских игара у Пекингу, напала је с намером да *blitzkrieg*-ом порази и протера распоређене руске мировне снаге. Тако би Русију не само ставила пред „свршен чин“ и понизила је на светској сцени него за пример показала да она не представља ни регионалну силу, а камоли снажног актера који може да утиче на светске токове. Међутим, Русија је у том краткотрајном, тзв. олимпијском рату, победила и само сопственом одлуком није Грузију потпуно поразила. Тиме је поменути тест положила и показала да је способна за планетарни геополитички преокрет.

Мултиполаризација као процес

Релативизовани униполаризам, уз пролиферацију оружаних сукоба, такође је брзо почео да показује привремен, транзициони карактер. За кратко време трансформисао се у *мултиполарни униполаризам*, а потом и у *униполарни мултиполаризам*². Не ради се о пукој игри речи, већ о суштинској, иако у том тренутку једва приметној промени светског система. У првом облику поредак је имао униполарну основу која је у завршној, терминалној фази у знатној мери модификована мултиполарношћу. У другом облику пак основа поретка била је мултиполарност у тек почетној, постнаталној фази, али се одликовала наслеђеним, веома заступљеним утицајима одлазеће униполарности.

САД и њени трансатлантски „партнери“, окупљени у ЕУ и НАТО, суочавали су се са успоравањем развоја, а у неким сегментима и са регресијом, нарочито са таласом

² С. Хантингтон, који је сматрао да ће после биполарног настати поредак заснован на великим, светским цивилизацијама, прелазну фазу између униполарности и мултиполарности назвао је *унимултиполарност* (Huntington, 1999, str. 36).

декаденције и друштвене патологије. Гомилали су се тешко решиви унутрашњи изазови као што су политичка нестабилност, дефицит домаћих сировина, првенствено енергената, успоравање привредног развоја, ширење социјалног незадовољства, навала имиграната, етно-расно-верска нетрпељивост, дуготрајне рушилачке демонстрације, нефункционисање државне управе, криза идентитета и интегративности... У нешто мањој мери, слична је ситуација и са транспацифичким америчким сателитима: Јапаном, Јужном Корејом, сепаратним Тајваном и донекле Аустралијом.

С друге стране, упркос бројним мерама и претњама, Запад није био у стању да задржи убрзано снажење не само својих водећих ривала, геостратегијских играча (Кина и Русија) већ ни економски брзорастућих, а политички све еманципованијих регионалних геополитичких стожера (Brzezinski, 2001, str. 42–49), па често ни мањих, али самосвојних земаља Азије, Африке и Латинске Америке, које пружају отпор хегемонији. За глобалне интересе САД било је посебно болно то што, уз све покушаје и привлачна обећања, нису били успешни упорни покушаји да се Индија укључи у антируски и антикинески табор. Била би то значајна фигура у текућој и будућој партији на великој шаховској табли – тада популационо друга, а убрзо и прва земља света, и кључни чинилац у Индо-пацифику који су вашингтонски стратеги почели да перцепирају као јединствену целину. Уз остале, и то је био значајан показатељ трендова у хијерархији светске моћи.

Сједињене Америчке Државе су настојале да продуже иницијативу у управљању глобалним геополитичким токовима, пацификујући све бројније отпадничке државе оптужујући их да чине осовину зла, и да уклоне недемократске режиме као претњу свом реномеу, па су покренуле дестабилизацију ионако нестабилне северне, примедитеранске Африке и Блиског истока. Крајем децембра 2010, а нарочито у првој половини 2011. године, разбуктали су се немири широм арапског света – од Марока, на јужној страни Гибралтара, до Омана, тик уз улаз у Ормуски теснац. Догодило се тзв. Арапско пролеће као резултанта делом унутрашњих противречности и делом посредног генерисања, а у неким случајевима и непосредног интервенисања Запада, које је ескалирало у жестоке оружане сукобе. У неким земљама, попут Алжира, Марока, Судана, Саудијске Арабије, Јордана и Омана, дошло је до мањих или већих протеста уз ограничене политичке промене; у Сирији и Ираку сукоби су прерасли у грађанске ратове, али су се постојеће власти некако одржале, док су у Египту и Тунису оборене. Најдраматичније било је у нафтом богатој и завидно уређеној, иако по устаљеним мерилима недемократској Либији, где се, уз помоћ Запада, разбуктао унутрашњи рат. Директном војном интервенцијом САД, Канаде и водећих европских чланица НАТО-а, Француске и Уједињеног Краљевства, са власти је уклоњен и, слично Садаму Хусеину у Ираку, сурово убијен „диктатор“ Муамер Гадафи (Muammar Muhammad Abu Minyar al-Gaddafi), а земља дестабилизована, уназађена и подељена тако да као целовит политичко-територијални ентитет постоји само на географској карти.

Да Запад под америчким вођством губи примат и на економском плану, постало је белодано када је Кина 2017. (по неким подацима 2015) претекла САД према једном од кључних показатеља – БДП-у – по паритету куповне моћи. Ускоро ће то постати још очигледније будући да ће БРИКС бити испред Г7, осим у погледу БДП-а, сходно куповној моћи, још у бројним областима – површини територије, броју становника,

темпу економског раста, пољопривредној производњи основних намирница, енергентима и рудама, научним достигнућима (патентима)... Истовремено, широм света отпочињали су нови ратови, а стари су се настављали несмањеном жестином. Септембра 2014. почео је унутрашњи сукоб у Јемену између покрета Хуту и званичне владе, коју политички, логистички, обавештајно, оружаном и на друге начине, подржавају Саудијска Арабија, Израел и САД. Хуту-формације често врше ракетне нападе на бродове у мореузу Баб-ел-Мандеб, чиме доводе у питање кључни светски поморски пут нафте. Продужили су се сукоби у Сирији, где је Русија прво показала како може далеко од сопствених граница да војном интервенцијом сачува своје базе – поморску у Тартусу и ваздухопловну у Хмејмиму – али и да одржи лојалан Асадов режим, који је потом, крајем 2024, пустила низ воду и препустила своје геостратешке позиције. Ипак, прави индикатор сумрака хегемоније САД и униполаризма била је – како на стварној, тако и на симболичкој равни – панична, понижавајућа бежанија америчке војске из Авганистана крајем августа 2021, после двадесетогодишњег присуства у тој земљи. Постало је јасно да после те срамоте ништа више неће бити исто.

Поредак се очигледно мењао и улазио у неубличену фазу постуниполаризма и постглобализма, односно добијао је све препознатљивија, али још сасвим недефинисана, мултиполарна својства. То не значи да ће настати – а питање је да ли ће то уопште бити могуће – прави мултиполаризам, са неколико релативно уједначених великих сила које ће поделити свет на припадајуће велике гравитационе и интересне целине. Тако, примера ради, Руси и Кинези виде тај систем различито, првенствено у Евроазији (Stepić, 2020, str. 187–200): Руси на неоевроазијски, дугиновски начин у виду различитих верзија панобласти подељених на више великих простора (Stepić, 2016, str. 569–586), а Кинези сходно интегралној Свиленој геополитичкој концепцији иницијално заснованој на копненом Економском појасу пута свиле и Поморском путу свиле за 21. век (Stepić & Zarić, 2016, str. 447–466). За сада, поредак личи на хијерархизовани (пирамидални) мултиполаризам где Кина и Русија (и Индија), истина, појединачно (још) нису достигле укупну моћ (тврду и меку) САД, али их САД готово ни на шта не могу приморати, нарочито то није немогуће ако су варвари удружени.

То је убедљиво посведочио оружани сукоб Украјине и Русије, који је формално отпочео 2022, а фактички 2014. па и раније. У ствари, ради се о прокси-рату у украјинској арили између колективног Запада под америчким вођством, с једне стране, и Русије, посредно или непосредно подржане од неколицине савезника, с друге стране. Може ли се овај однос сукобљених страна слободније тумачити и као рат у служби изградње (нео)диполаризма који ће човечанству донети какав-такав мир посредством неке нове равнотеже страха, будући да теоретичари међународних односа, геополитике и геостратегије једино биполарни систем сматрају равнотежним? У овом тренутку то је тешко прихватити с обзиром на то да су ратови све бројнији и распрострањенији. Тако је организација Програм за податке о конфликтима из Упсале, са седиштем на Универзитету у Упсали, саопштила да се 2024. десило оружаних конфликата више него било које године после Другог светског рата – 61 међународни оружани сукоб, од којих 11 имају све карактеристике и испуњавају дефиницију рата (UCDP, 2025).

Многи су крајње поједностављено и пристрасно очекивали да ће Руси ударити свом снагом и *blitzkrieg* унутар Украјине у совјетским границама окончати победом

за недељу дана, предухитривши очекивану помоћ Запада кијевском режиму. Да су искористили сав војни потенцијал, не искључујући и тактички нуклеарни, то би било сасвим могуће. Али, тиме би постигли само победу над инструментализованом, марионетском Украјином. Не би добили нешто неупоредиво крупније – убрзану деатлантизацију и девестернизацију функционисања света, тј. епохално, свеобухватно реконфигурисање глобалних геополитичких односа који се суштински нису мењали од Колумба и Магелана. Довољно је направити два објективна историјска пресека у невеликом размаку – један пре почетка тзв. специјалне војне операције фебруара 2022, и други у садашњем времену – и биће очигледно како се променило стање света. За само неколико година није дошло до неповратне пропасти Запада, али се убрзало његово опадање манифестовано новим, извесним, овога пута украјинским поразом.

НЕПОЛАРНОСТ КАО ГЕОПОЛИТИЧКА БУДУЋНОСТ СВЕТА?

Глобалне теразије, дакле, више не претежу до краја на једну страну. Поставља се питање: ако су САД, евентуално заједно са све разједињенијим колективним Западом или Г7, на једном тасу (нео)биполарности, ко је на дугом? Да ли су то динамичне групације БРИКС и ШОС? Можда много шири антизападни/антиамерички фронт колоквијално назван Светска већина, чији је садашњи неформални интегративни фактор неувођење санкција Русији, а иницијалну окупљајућу парадигму је представљало непризнавање независности Косова? Или ће једини амерички супарник ускоро постати Кина, која ће потом тријумфовати и градити *синизам* као (нео)униполарни поредак, сходно старој кинеској изреци: Као што не могу бити два Сунца на небу, тако не могу бити ни два цара на Земљи? Какав ће бити тај *Rex Sinica* и неће ли се свет једнога дана са носталгијом сећати *Rex Americana*?

Нови и стари, обновљени, ратови појављују се као печурке после кише. Упоредо трају релативно дуги, крвави, разарајући обрачуни какви су украјински, афрички и блискоисточни (Либан, Сирија, Газа...), али и краткотрајни, контролисани, без много људских жртава и материјалних губитака, са поравнавањем старих рачуна или пак са нејасним резултатима и обостраним победницима, као што су у Арцаху (Нагорно Карабаху), у спорном Кашмиру између Индије и Пакистана, Израела и Ирана... Ту су још и бројна кризна жаришта широм узаврелог света која су примирена, али могу да буду активирана у сваком тренутку, на којима водеће светске силе доказују своју моћ: Залив, Кавказ и Закавказје, постсовјетска Централна Азија, Индокина, Тајван, Сахалин и Курили, Егејски басен, Венецуела, Панама... На сцени су стотине сепаратизама, етничких напетости, државоликних творевина, великодржавних претензија, неостварених националних програма, неконсеквентних граница и тињајућих пограничних сукоба. Глобалне силе – како би геополитички заокружиле своје зоне утицаја и геоекономски обезбедиле природне ресурсе за будућност – без зазора проблематизују затечену политичку карту света, доводећи у питање територијалну целовитост чак и сопствених савезника, па и само постојање неких гигантских држава. О томе сведочи јавно изречена непристојна понуда америчког председника о

територијалној трговини и анексији – идеја да САД од Данске купе Гренланд, највеће острво на свету (2,17 милиона км²), те да прикључе Канаду, пространију од самих САД и другу земљу по површини у свету (9,98 милиона км²) (Stepić, 2025b). Све су то изазови који прете да читав свет претворе у буре барута, што је некада важило за ендемско балканско геополитичко својство (Stepić, 2023, str. 101–102).

Преуређење света очигледно се не може постићи без великог рата, што потврђује досадашње историјско искуство. Круцијално питање, међутим, јесте да ли ће нова глобална стварност настати посредством, фигуративно речено, порођајних мука у виду бројних локалних и регионалних ратова који могу трајати и више деценија или се чак претворити у (дуго)трајно стање. Није искључено да ће такву форму сукоба научници једног дана прогласити ултрапостмодерном формом светског рата. Или је ипак неизбежно, опет фигуративно речено, рађање царским резом, у виду неокласичног светског рата налик Првом и Другом, у коме би, по дефиницији, „учествовала већина држава са свих или бар више континената“ (Krivokapić, 2010, str. 1038)? Под условом да се не деси армагедон, када би на основу односа победника и поражених, укључујући и њихове сателите, опет био формиран неки нови светски поредак?

Готово да се подразумева закључак о шематизованом функционисању света у координатама поретка, те да он неизоставно има геополитичку димензију у виду поларности. Није ли се свет суочио са „нередом“? Зар није могућ непоредак, распоредак и у том контексту геополитички постполаризам који ће еволуирати у неполаризам и чак антиполаризам?

Креће ли се свет ка геополитичком *новуму* и како ће он изгледати? Више не припада домену геополитичке футуристике преношење напетости, конфликта, па чак и ратних претњи и сукоба већих размера у америчко „двориште“. Отказивање послушности бројних савезних држава федералној власти и распоређивање националне гарде на улицама Вашингтона постали су реалност. Идеје руских геополитичких мислилаца о подели САД некада су изазивале подсмех, али није више тако. Још више то важи за хипотезе о фрагментационој будућности ЕУ и НАТО. Европском континенту следи темељно и неизбежно прекомпоновање будући да су његови положај, улога, статус, унутрашњи односи и политичко-територијална структура наслеђени и архаични, у великој мери постали хладноратовски, а још више постхладноратовски, униполарни анахронизам. Демографски експлозивни Латинска Америка, „Црна“ Африка, Централна, Јужна и Југоисточна Азија вршиће стални мигрантски притисак на околне популационо регресивне области – првенствено на САД, Европу и Русију – што ће имати несагледиве цивилизацијске, економске, политичке и друге последице. Исламски свет (2,2 милијарде људи; 25% светске популације) простире се у „Глобалном heartland-у“ и контролише већину геополитичких и геостратегијских кључних тачака (Stepić, 2017b, str. 57–80).

Сходно закону гравитације, који важи и у геополитици, јачи привлачи слабијег па се не може искључити стварање неколицине неокласичних или постмодерних интересних сфера или сфера утицаја различитог нивоа (пан-области). То у свакој од њих подразумева постојање једне, изразито премоћне, *глобалне силе*, и хијерархијски распоред њених сателита. Ипак, политички, економски и ратни „знакови поред пута“ указују на то да ће се свет, по свој прилици, структурисати другачије.

Око једне државе или више не тако доминантних *истакнутих држава* остале земље окупљаће се у виду променљивих, флукутирајућих „мозаика“, „гроздова“, „великих простора“, „блокова“ и сличних облика груписања. Истакнуте државе ипак неће моћи да апсолутно владају припадајућим макрорегионима јер ће бити обуздаване и уравнотежаване од стране других сила и њихових макрорегиона у политичком, економском, војном, културном, пропагандном и другом смислу.

Наведена груписања држава могу бити *ad hoc*, сходно неком тренутном кохезионом чиниоцу, или пак дуготрајнија, у складу са цивилизацијским и геополитичким идентитетом, уз подразумевајуће изузетке. Гравитационе силе, интегративни мотиви и принципи апроксимативног омеђавања ситнијих или крупнијих „каменчића“ тог глобалног геополитичког мозаика могу бити разноврсни и често некохерентни – уз геоекономске и геополитичке, још, на пример, и привилегована доступност и цена енергената и стратешких сировина, донети нафтног и гасног „крвотока“, резервне валуте, царине, политичко-економске санкције супарницима, културно-цивилзацијска (првенствено религијска) истоветност, гравитациона моћ тзв. глобалних градова... Сходно томе, границе између конкретних целина не би требало схватити као неке лимесе или крајине, а још мање као чврсте баријере – хадријанове бедеме, кинеске зидове, мажино линије, гвоздене завесе и берлинске зидове – већ као тзв. меке, условне, флуидне, контактне. Исто се односи и на границе држава. Под условом да у новој глобализацији држава као феномен опстане у традиционалном схваћеном облику.

Milomir P. Stepić¹
Institute for Political Studies
Belgrade (Serbia)

TOWARDS A GLOBAL GEOPOLITICAL NOVUM – WITH OR WITHOUT WORLD WAR UNTIL A CHANGE OF ORDER?

(Translation *In Extenso*)

Abstract: The world is undergoing a turbulent transition between different orders, which is manifested through political, military, technological, economic, religious, propaganda, and other confrontations. The participants in the said conflicts are actors who are striving to perpetuate a privileged *status quo*, on the one hand, and rising powers with aspirations to change the system in which their position is inferior, on the other. Although armed conflicts may at first glance have a proxy character, a world war is possible as multiple simultaneous regional wars. The author argues that the outcomes of such wars are already yielding a geopolitical, i.e., comprehensive reshaping of the world. Absolute domination of the US during the “unipolar moment” ceased to exist a long while ago, whereas a multipolar system in its true sense has not yet been fully established. The current historical-geopolitical situation would be the most accurately defined as a process of multipolarisation, that is, a process of structuring a polycentric world. For the time being, it is impossible to say what this polycentricity will look like, what the alignment of powers will be on the scale of global power, and whether they will incline towards at least a passable balance of (neo) bipolarity. Additionally, there is another “end of history”(?) on the horizon, with an imminent shifting of the earlier unipolarity towards a new one – Pax Americana will be followed by an attempt to establish Pax Sinica. Therefore, general thinking does not go beyond the set patterns of coordinates of some form of polarity. Nevertheless, there is ample indication that there is an ongoing shifting towards a new geopolitical *novum* – mosaic-like structure of building blocks whose principles of integration will be fragmented, with fluid borders, while connections will be flexible.

Keywords: geopolitical transition, era of wars, non-polarity, integration blocs, incoherence of principles

¹ milomir.stepic@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-4235-1031>

INSTEAD OF INTRODUCTION: WAR REALITY OF THE WORLD'S GEOPOLITICAL RESHAPING

War is one of the most complex phenomena and it is sometimes, rightfully so, described as being “elusive to definition” (Krivokapić, 2010, p. 899). Nevertheless, we can concisely say that, in its narrow meaning, „war is an armed conflict between two or more states whose purpose is to accomplish a political or some other interest by violent means...” whereas in its broader sense war “also includes more severe armed conflicts within the borders of a state (...), especially if foreign powers are involved in some way as well” (Krivokapić, 2010, p. 899). Unquestionable complexity, according to various criteria, results in multiple, already common and widely accepted divisions, however with new divisions and adjectives cropping up all the time to describe war – world, regional, local, civil, ethnic, religious, defensive, pre-emptive, special, hybrid, economic, cultural, propaganda, tech, cyber, etc. War is a continuous condition of humankind, so we can say that peace periods are just pauses between wars, i.e., truces during a continuous war that is underway on the Planet.

The result of war is a range of direct and indirect consequences, among which the territory-related, i.e., geopolitical ones, go without saying. Fundamentally, nothing has changed between the earliest formations of human society until the present ones, from armed confrontation for a more spacious cavern, richer sources and hunting grounds, to conflicts involving sophisticated weapons in order to ensure energy resources, transport corridors, and crucial global locations. While local and regional wars resulted in limited-extent change in terms of territory, borders, and population, transformation on a (trans) continental and global scale, such as changes in the world's system, was brought about by major armed conflicts and wars which are denoted as “world”, which were all waged in the first half of the 20th century, including the comprehensive acquisitions gained by victors in the aftermath of those wars, with the use of those acquisitions persisting well into the early 21st century. As it turns out, not even the reshaping which we are currently witnessing can be carried out without war.

A CATAclysmic TRANSITION OF THE ORDERS

The prefix *post-* is typically added before a word which denotes a condition/process which has been completed, while something new has been made or is in the making, and as such is yet to be defined and determined terminology-wise. Hence, immediately following the fall of the Berlin Wall and the meeting between Bush and Gorbachev that took place in late 1989 in Malta, the assumptions that a dramatic change of global proportions was ongoing and that the old system was exiting the stage were outlined only guardedly, however without a possibility of identifying what was going to come next. Following this, there were first mentions, though in rather vague terms, of the world entering a *post-Cold War* period and *post-bipolarity*.

War character of the “unipolar moment”

It was not until later that the term unipolarity entered into use i.e., the unipolar order with an American twist to it. What arose from it were globalisation, as a process, and globalism, as an ideology. In geopolitical terms, this process had a distinctly expansionistic manifestation, an unequivocal westernised civilisational quality and typical features of thalassocratic political identity. To the Russians, this represented the cataclysmic “Atlantean Deluge” and a true “geopolitical catastrophe” (V. Putin). Nevertheless, it will prove to be just a relatively short, yet turbulent, bloody decade-long interim stage of establishing America’s absolute hegemony, which, once this stage was over, order theorists (“orderists”) started calling the “unipolar moment”. Still, from present-day point of view, according to the majority of indicators, it indeed was an order, albeit with an absence of some required features, however with some elements of induced, orchestrated chaos, especially in the geopolitical sphere (Ramonet, 1998).

The US triumphantly ended the Cold War, whereas the adversarial military bloc and its leader the USSR “smashed to smithereens”. The victor with its satellite states (the West) inflicted on its rival (the East) almost all elements of defeat, even without failing to execute territory fragmentation and reduction. At the same time – as had always been the case throughout history – the West expanded at the expense of the East by accepting to NATO and EC/EU membership, the “organisations of Western civilisation” (Huntington, 1996, p. 161), so (the) new(est) world order was being set up concurrently. Despite this, the Americans did not crush Russia – which will later turn out to have far-reaching consequences – by breaking it apart into multiple semi-dependent, globally and micro-regional insignificant political-territorial units. However, there were some such proposals presented by the then theoreticians and practitioners (Brzezinski, 1997, pp. 59-61), based on the traditional Anglo-Saxon geopolitical thought (Mackinder, 1996). Reasoning of the US was that either way they were going to become the global hegemon and that “bring Russia to its knees” could hardly happen without the risk of a large-scale war, a global one even, against this strong nuclear power which, having been cornered, would not have hesitated to use its potentials.

Hence, the bipolar order being replaced by an interim unipolar order did not occur as a result of traditionally seen armed conflict between major powers, such as were WW1 and WW2. This is by no means to say that unipolarity entering the historical-geopolitical scene took place peacefully. On the contrary! Low intensity conflicts that were localised in territorial terms erupted throughout the world, especially in ethnic contact parts of the world, as well as parts of the world of significance in geoenergy, geopolitical, and geostrategic terms. Some of these conflicts escalated as previously existing conflicts, whereas others were instigated particularly with the US having become the unchallenged hegemon. In both cases, the US’s (in)direct involvement was unquestionable – whether it was motivated by their interests across “every corner of the globe”, or it was about asserting credibility as a “top dog in town” (M. Albright). Although they had the features of ethnic, religious, tribal, civil, secessionist, dissolutional, resource, and other armed conflicts, there was, as a rule, involvement of the US’s loyal satellite states – former colonial powers in Europe, first and foremost, Great Britain and France.

There are many examples of using military force to establish and strengthen the “pillars” of globalist unipolarity in the form of Americanism, some of which lasted long, having

broken out and evolved since the late stages of the Cold-War, bipolarity period: the (Second) Sudanese Civil War (1983-2005), Hutu-Tutsi war in Rwanda (1990-1994), a number of wars on post-Soviet territories (1988-2000, in Artsakh, i.e., Nagorno-Karabakh, South Ossetia/Georgia, Tajikistan, Moldova, Chechnya...), Liberian Civil War (1989-1996 and 1999-2003), (Second) Gulf War (1990-1991), Algerian Civil War (1993-2002), Congolese War (1996-2003), Eritrean–Ethiopian War (1998-2000), America’s so-called War on Terror (since 2001)... All of the mentioned armed conflicts, with the exception of testing new weapons, arms, and tools of war, as well as doctrine-based, tactical and strategic approaches, also entailed expedient (mis)use of the international law, redefining of international relations, and a profound change in financial-economic rules. Furthermore, apart from the inevitable military losses of warring parties, transition wars were characterised by genocide-scale civilian victims: mass atrocities, the so-called ethnic cleansing of “those on the other side”, exemplary punishment, which was often large-scale killings of non-combatant civilians, application of the scorched-earth policy, i.e., complete eradication of settlements, infrastructure, manufacturing facilities, cultural heritage, and farming areas in entire regions in order to prevent the return of displaced persons and refugees.

The Serbs are an example of high cost of war during the “unipolar moment”. The US, and the West as a whole, provoked and managed the violent, armed, and anti-Serbian-connoted dissolution of the Yugoslav formation – an internationally recognised state, for which in the then new European and global circumstances there was no longer any geopolitical and geostrategic need, which was the reason why it had been created in the first place, and then renewed and fostered. Their institutions and/or global organisations in which they took over a dominant role offered a (fake) form of destruction being based on relevant views of the “international” community. An example enough of this is the European Badinter Arbitration Committee, which decided that the state of Yugoslavia was in the “process of dissolution”, i.e., that it was being broken up along the federal units’ non-ethnic, which is to say inconsequential, antecedent, internal, communist (Titoist), boundaries. What is even more illustrative is the engagement of UN-mandated forces, whose declaratively peace mission was innumerable times biased to the detriment of Serbs – starting from UNPROFOR, which did not protect the Republic of Serbian Krajina, only to be (in)directly engaged in the Bosnia and Herzegovina conflict on the side of Muslims, and then with KFOR and UNMIK, which immediately upon their deployment on the Kosovo-Metohija part of Serbia started doing whatever they could to ensure that “Serbia got as little as possible (B. Kouchner) but also took an active role in “building the state” of Albanian secessionists.

Watershed years of the changing orders

The world leaders’ self-proclaimed “necessary state” was at its peak of (superior) power in the last five years of the 20th century, when it “zealously” laboured for its hegemony work to be done. As was to be expected, it strived for its privileged position, gained as a result the Cold-War victory, to perpetuate for as long as possible. More specifically: if the US could not maintain “global domination”, then at least they could exercise “global leadership” (Brzezinski, 2004). On the other hand, the “rest of the world” had a hopeless impression that the unipolar imbalance of power would continue forever, especially when

the US demonstrated its authority, again using Serbs as an example – first, when in late 1995 they forced them into the Dayton-Paris Accords, which ended the religious-civil conflict in Bosnia and Herzegovina, which was imparted a constitution-based definition, and then when in 1999 they had a symbolic celebration of NATO's 50th anniversary by committing aggression against the FRY for the purpose of amputating Kosovo and Metohija from Serbia, and by coercing Serbs into the Kumanovo Agreement, based on which Serbian armed and police forces withdrew from the southern region.

A symbolically important episode, which was yet to show the true purpose of announced multi-dimensional transformation of the world, first mentioned by the then Russian prime minister Yevgeny Primakov, who specifically in protest of NATO launching aggression against the FRY in 1999, while on his way to a visit to the US, ordered that his aircraft turn around above the Atlantic Ocean. With this “tipping point” order, a strong, far-reaching message was sent that it was the “last straw” and that the world could not for much longer work in unipolar circumstances, and in a situation of the US's unbridled hegemony. The “loop of Primakov” will remain remembered in the history of international relations as one of crucial episodes (Stepić, 2024, p. 40). Certainly, the mentioned episode was not to mark an instant change of the world's system, but it sent a clear message that the “main challengers” – Russia and China – would not sit idly by and put up with their second-class, often humiliating position, but that instead they would prepare themselves to oust the US from the global throne and change the rules of the game that had until then been in place. First of all, the “Serbian experiment” in “Balkans geopolitical laboratory” served as a warning that they could find themselves in a similar situation if they were not equipped to put up resistance.

During and following the armed conflict for Yugoslav legacy, transitional wars were waged across the world, and so in the context of an increasing number of signs that demonstrated weakness and the first losses of position of power of the US and their satellite states, with Cuba more noticeably rapidly strengthening in all fields, and that following its downfall, “Russia was rising” after all (Kalajić, 1994), while its self-confidence in the international arena was growing. Russia was the victor in the (Second) Chechnya War 1999-2000 (terrorist-guerrilla war went on till 2009), while in 2001 America launched the so-called War on Terror, i.e., Afghanistan War. They kept their Middle East and Near East geopolitical and geostrategic “tempo” in 2003 (till 2011) with the war in Iraq (Third Gulf War), including the paradigmatically brutal execution of Saddam Hussein (Şaddam Husayn Abd al-Magid al-Tikriti) and turning the country into a devastated, anarchic, fragmented territory. In the early 21st century, with a higher or lesser degree of intensity and with changing war luck, there were armed conflicts in the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Pakistan, Chad, Lebanon, Somalia, Ivory Coast, the Sudan region of Darfur, and elsewhere. It became apparent that following absolute unipolarity, relative unipolarity entered the stage (Stepić, 2017a, p. 23), while after Putin's speech at the 43rd International Security Conference at the Bayerischer Hof hotel in Munich, in February 2007, it also became apparent that geopolitical de-monopolising of the US was an inevitability. The figure that even then showed the features of a top-notch world leader, although he was not the leader of the world's most powerful state, was convincing in announcing the process of multipolarisation of the world. Not only did the majority of countries and population of the world believe this announcement, but it was also interpreted as dawn of freedom.

What is indicative here is that Albanian secessionists of Serbia's Kosovo-Metohija region identified and understood the geopolitical trend which did not work in their favour. They were patient in leaving the leading global power nearly one year after Putin's Munich speech to make sure they got international recognition. With the leading global power failing to do so, on 17th February 2008, the Albanian secessionists made sure they illegally declared independence. Despite this, timing-wise they were off the mark. They entered "geopolitical tardiness", despite an "explosion of recognition", which was done by fifty-three countries during 2008. They were mainly Western countries, the US sphere of influence, and also former colonies that still depended on their one-time capitals, and some Asian and African countries that were driven by "Islamic solidarity". In the stages that ensued, powerful patrons made sure that "Kosovo" was recognised by more than one half of UN member states, but this number, due to withdrawal of recognition ("unrecognising") subsequently decreased to significantly under ½ of countries of the world, to mere 34% of the world's territory and 28% of the population. Kosovo and Metohija became the obvious "litmus test" for a new division of the world into pro-American and anti-American (Stepić, 2025a, p. 151).

Soon thereafter ensued a tangible war test of Russia's readiness to show that actions speak louder than words of its president, a war that was to reclaim Russia's status of a major power to be followed by remaking of the world order. Georgia, which was at the time a loyal satellite of the US and the West as a whole, and as such an important South Caucasus "manufacturer" of (neo)-classical anti-Russian anaconda strategy and Kennanian policy of containment, tried to conquer two regions – Abkhazia and South Ossetia – which were formally within its internationally recognised borders, but were in actual terms seceded. Using the diplomacy-politics and media "shadow" cast by the Olympics in Beijing, it attacked and intended the strategy of *blitzkrieg* to be used in order to defeat and expel deployed Russian peace forces. This was not only to put Russia in a *fait accompli* situation and to humiliate it on the international stage, but was also to show this as an example of Russia not being even a common regional power, let alone a powerful player that could have an impact on global circumstances. However, Russia won this short war, the so-called Olympic War, and it was solely through its own decision that it did not defeat Georgia completely. With this, Russia passed the mentioned test with flying colours and demonstrated that it was equipped for a global geopolitical turn.

Multipolarisation as a process

Even this relativised unipolarity, accompanied by a proliferation of armed conflicts, soon turned out to be temporary, transitional in nature. Over a short period of time, it morphed into *multipolar unipolarity*, and then into *unipolar multipolarity* as well². This is not merely a pun, it was a fundamental shift in the world order, although at the time it was barely perceptible. In its initial form, the order had a unipolar foundation which in its final, terminal stage was to a substantial degree modified through multipolarity. Nevertheless,

² S. Huntington argued that after the bipolar order, what would follow was an order that was based on major world civilisations, an interim stage between unipolarity and multipolarity, which he dubbed a *uni-multipolar system* (Huntington, 1999, str. 36).

in its second form, the basis of the order was multipolarity in its initial, postnatal stage, but it had the features of passed down, and very much present, influence of unipolarity that was on its way out.

The US and their trans-Atlantic “partners”, gathered in the EU and NATO, were faced with a development slowdown, in some segments even regression, especially with the onset of decadence and social pathology. Difficult-to-solve internal challenges were piling up, such as political instability, deficit of domestic raw materials, primarily sources of energy, a slowdown in economic development, growing social discontent, rush of immigrants, ethnic-racial-religious intolerance, destructive demonstration that extended over long periods of time, inadequate functioning of the state administration, crisis of identity, issues of integration, etc. To a somewhat lesser extent, similar descriptions could also apply to America’s trans-Atlantic satellite states Japan, South Korea, separated Taiwan, and Australia, to a degree.

On the other hand, despite innumerable measures and threats, the West was unable to stop the accelerated growth not only of its main rivals, the “geostrategic players” China and Russia, but also that of economically fast-growing and politically emancipated regional “geopolitical pivots” (Brzezinski, 2001, pp. 42-49), often even that of smaller, but self-sustaining countries in Asia, Africa, and South America, which resisted hegemony. It was particularly painful for US global interests that despite all efforts and alluring promises, they failed in their persistent attempts to include India in the anti-Russian and anti-Chinese bloc. India would have been a prominent “piece” in the ongoing future “game” on the “grand chessboard” – it at the time being the second, and soon thereafter the first most populous country in the world as well as the crucial player in Indo-Pacific, which strategists in Washington had started to perceive as a single whole. In addition to others, this was an important indicator of trends in the hierarchy of world power.

Still, in their attempts to make their initiative in managing global political circumstances last longer, to pacify the ever more increasing number of “rogue states”, which they accused of being the “axis of evil”, and to oust “non-democratic regimes” as a threat to their reputation, the US, as the leader of the West, set in motion destabilisation of already unstable North, Mediterranean Africa and the Middle East. In late December 2010, and especially during the first six months of 2011, turmoil erupted throughout the Arab world – from Morocco on the South end of Gibraltar, to Oman, right next to the Strait of Hormuz. The so-called Arab Spring occurred, partly as a result of inner contradictions and partly due to indirect generation, but in some cases also with direct intervention of the West. The Arab Spring escalated to fierce armed conflicts. In some countries, such as Algeria, Morocco, Sudan, Saudi Arabia, Jordan, and Oman, there were a larger- or smaller-scale protests, with limited political change, whereas the conflicts in Syria and Iraq transformed into civil wars, with ruling authorities somehow remaining in power, while in Egypt and Tunisia they were overthrown. The most dramatic situation was in Libya, rich in oil, an enviably orderly, although by widely-accepted criteria non-democratic, country. There, with ample assistance of the West, civil war erupted. With direct military intervention of the US, Canada, and Europe’s leading NATO members, France and the United Kingdom, not much unlike Saddam Hussein’s deposing in Iraq, Libya’s “dictator” Muammar Gaddafi (Muammar Muhammad Abu Minyar al-Gaddafi) was brutally executed, while the country

was destabilised, set back, and divided to such an extent that it existed as a single political-territorial entity only on the map.

It became evident that the West, led by the US, was losing primacy in the economic field when in 2017 (according to some information, in 2015) China left the US behind in one of the key segments – GDP based on purchasing power parity. This was soon going to become even more apparent given the fact that BRICS left G7 behind, in addition to GDP based on purchasing power parity, in many other segments – territory area, size of population, pace of economic growth, agricultural output of basic foods, energy and ores, scientific breakthroughs (patents)... At the same time, new wars were breaking out across the globe, and things went on as before, with undiminished intensity. In September 2014, a civil war in Yemen broke out between the Houthi movement and the recognised government, which in political, logistic, intelligence, weapons, and other terms was supported by Saudi Arabia, Israel, and the US. Houthi formations often launched missile attacks on ships in the Bab-el-Mandeb, thereby raising issues regarding the crucial “oil transit chokepoint”. Conflicts in Syria continued, which is where Russia first showed how, very far from its own borders, it can protect its military bases through military intervention – the Tartus naval base and the Khmeimim air base – all the while maintaining loyalties of Assad’s regime, which then in late 2024 Russia left “high and dry” by letting go of its geostrategic positions. Nonetheless, the first indicator of twilight of US hegemony and unipolarity was – both on a factual and symbolic level – panicky, humiliating “skedaddling” of American troops from Afghanistan in late August 2021, after they had been present in that country for over twenty years. It became clear that after this embarrassment, nothing was going to be same.

The order was apparently shifting and entering an amorphous stage of post-unipolarity and post-globalism, i.e., the outlines were becoming more discernible, however still without undefined features of multipolarity. This does not mean that there will be – and the question is whether it will be possible at all – a true multipolarity, with relatively equally strong major forces that will divide their associated large regions, which they gravitate towards in terms of interests. By way of example, Russia and China see this system differently, especially in Eurasia (Stepić, 2020, pp. 187-200): The Russians, in a neo-Eurasian, Duginist manner see it in the form of different versions of “pan-regions” divided into multiple “big spaces” (Stepić, 2016, pp. 569-586), whereas the Chinese see it according to the “Silk Road geopolitical concept”, initially based on the “Silk Road Economic Belt” and the “21st-century Maritime Silk Road” (Stepić, Zarić 2016, pp. 447-466). For the time being, the order looks like a hierarchy (pyramid) of multipolarity, whereby China and Russia (and India), admittedly individually (still) have not achieved the overall (“hard” and “soft”) power of the US, however with the US being unable to make them do almost anything, and this especially not being impossible if the “Barbarians are united”.

A powerful confirmation of this is the armed conflict between Ukraine and Russia, which formally broke out in 2022, but in actual terms, in 2014 and even before. Basically, it is a proxy war waged in the Ukrainian arena between the “collective West”, spearheaded by the US on the one hand, and Russia, directly or indirectly endorsed by several allies, on the other. Can this relationship between the conflicting parties be more loosely interpreted as a war whose aim is to build (*neo*)liberalism, which is to bring to humankind peace of sorts, through some new “balance of fear”, since theoreticians of international relations,

geopolitics, and geostrategy see a bipolar system as possessing balance? At this time, this is difficult to understand and accept since wars have become higher in numbers and more widely-spread in terms of territories. Thus, the organisation named the *Uppsala Conflict Data Program*, based at Uppsala University, released data that during the year 2024 there were more armed conflicts than in any other year after WW2 – sixty-one international armed conflicts, of which eleven have all the features and meet all the criteria of the definition of war (UCDP, 2025).

It was widely, in an oversimplified and biased manner, expected that “Russia would hit like fury” and end “within a week” the *blitzkrieg* in Ukraine, in its Soviet-era borders, by forestalling assistance that was expected to be provided to the Kiev regime by the West. If they had used their full military potential, without excluding tactical nuclear one as well, this would have certainly been quite possible. But what would have been accomplished with this is “just” victory over a mere instrument, the Ukrainian puppet. They would not have gained something incomparably larger – accelerated de-Atlantisation and de-westernisation of the way in which the world worked, i.e., an earth-shattering, all-encompassing reconfiguring of global geopolitical relations, which essentially have not changed since the time of Columbus and Magellan. It was enough just to make two realistic “historical status updates” within a short period of time – one before the so-called special military operation that was launched in February 2022, and the other, a present-time update – and it will be clear how the “state of the world” has changed. Admittedly, it did not take only a few years for irreversible “undoing of the West” to take place, but its “decline” was precipitated, this being manifested in a new, certain and this time “Ukrainian defeat”.

NON-POLARITY AS THE WORLD’S GEOPOLITICAL FUTURE?

So, the global “scales” no longer tip all the way either on one side or the other. This raises the following question: if the US, possibly together with the disjointed “collective West” or G7, are on one “weighing pan” of (neo)bipolarity, who is on the other? Are they the dynamic groups BRICS and SCO? Perhaps a much broader anti-Western/anti-American “front” which is colloquially called the “World Majority”, whose current informal integration factor is “failure to impose sanctions on Russia”, while “failure to recognise the independence of Kosovo” stood for the initial connecting paradigm? Or will China soon become the only American rival, and for some time remain so, and then triumph and build *sinism* as a (neo)unipolar order, in accordance with the old Chinese saying, “There can be no two suns in the sky, nor two emperors on the earth”? What will this Pax Sinica be like, and will perhaps the world at some point down the road remember Pax Americana with nostalgia?

New and old, renewed wars have been “springing up like mushrooms”. In parallel, relatively long, bloody, devastating conflicts, such as the ones in Ukraine, Africa, and the Middle East (Lebanon, Syria, Gaza, etc.) are ongoing, and also short, controlled conflicts, without major loss of lives and material losses, with the “settling of old scores” or, perhaps, with vague outcomes with “both sides as victors”, as is the case with the conflict in Artsakh (Nagorno-Karabakh), in the disputed Kashmir region between India and Pakistan, then

Israel and Iran etc. In addition to these, there are many more flashpoints across this boiling world. They can be frozen for a while, only to be reactivated at any time, thereby the leading world powers proving their strength – the Gulf, Caucasus, South Caucasus, post-Soviet Central Asia, Indochina, Taiwan, Sakhalin and the Kuril Islands, the Aegean basin, Venezuela, Panama, etc. The stage is filled with hundreds of separatisms, ethnic tensions, state-like entities, greater state pretensions, unfulfilled national programmes, inconsequential borders, and simmering borderline conflicts. Global powers – so as to go full circle with their spheres of influence and to ensure through geoeconomic means natural resources for the future – without an ounce of hesitation problematise map of the world at any given time, even questioning the territorial integrity of its own allies, and as it happens, the very existence of some gigantic countries. An illustration of this is a publicly presented “indecent proposal” of the US president regarding territorial bartering and annexation – the idea that the US will buy from Denmark Greenland, the world’s largest island (2.17 million km²), and also that it will annex Canada, the world’s second largest country (9.98 million km²), it covering an area larger than that of the US (Stepić, 2025b). These are all various challenges which pose a threat of turning the world into a “powder keg”, which once used to be the endemic Balkans geopolitical feature (Stepić, 2023, pp. 101-102).

Shifting of the world apparently cannot be achieved without a major war – which has after all been confirmed by historical experience so far. Nevertheless, the crucial question is whether a “new global reality” will be created by means of, figuratively speaking, “labour pains” in the form of many local and regional wars that could span several decades or even turn into a (long-)standing condition? We cannot exclude the possibility that scientist will one day declare this form of conflict an ultra-postmodern form of world war? Or rather is, again figuratively speaking, a “C-section birth” inevitable, i.e., in the form of a neoclassical world war, similar to WW1 and WW2, in which, by definition, “the majority of states from all or, at least multiple, continents would take part (Krivokapić, 2010, p. 1038)? And once it ended – on condition that there was no Armageddon in the meantime – when based on relations between the victor and the defeated, including their satellites, some new world order would be established?

The conclusion almost goes without saying that there is a pattern in the functioning of the world within a set of order coordinates, and that it inevitably has a geopolitical dimension in the form of polarity? Has not the world faced a “disorder”, or is it not in a way facing it today? Is not a non-order possible, a dis-order, and in that context geopolitical post-polarity, which will evolve to non-polarity and even anti-polarity?

Is the world shifting towards a geopolitical *novum* and what will it look like? It is no longer within the realm of futuristic possibility that tensions, conflicts, even threat of war and larger-scale conflicts will move to America’s “backyard”. Multiple states refusing to obey the federal authorities and the deployment of National Guard forces on the streets of Washington have become a reality. Russian geopolitical thinkers’ ideas regarding the division of the US used to be a laughing matter, but this is no longer the case. This is even more so in the case of hypotheses on fragmentation future of the EU and NATO. What follows now for the European continent is a through and inevitable remaking of its position, role, status, internal relations, and political-territorial structures, which came from earlier times and are archaic, and have to a great extent become Cold-War in nature, or even more,

a post-Cold-War unipolar anachronism. With tendencies of demographic explosions, Latin America, “Black” Africa, Central, South Asia, Southeast Asia will apply continuous migratory pressure on the surrounding population-regressive regions – primarily the US, Europe, and Russia – which will have inestimable civilisational, economic, political and other consequences. Islamic world (2.2 billion people; 25% of the world population) spreads across “Global heartland” and controls the majority of geopolitical and geostrategic points of pivotal significance for global control (Stepić, 2017b, pp. 57-80).

In accordance with the law of gravitation, which is also applicable to politics (but there it means that the stronger one pulls the weaker one), we cannot exclude the forming of a number of neoclassical or postmodern spheres of interest of various levels (pan-regions). In each of them, this entails the existence of one, extremely dominant *global power*, as well as a hierarchical layout of its satellite states. Still, political, economic, and war “road signs” show that in all likelihood the world will be structured in a different manner. Other countries will gather around one or more not so dominant *prominent countries*, in the form of fluid, fluctuating “mosaics”, “clusters”, “great spaces”, “blocks” or some such similar forms of grouping. Nevertheless, the prominent countries will not be able to exert absolute rule over relative associated macroregions because they will be held back and balanced by other powers and their macroregions in a political, economic, military, cultural, propaganda and other sense.

The mentioned groupings of states can be *ad hoc*, depending on some current factor of cohesion or, perhaps they can be more long-standing, in accordance with civilisational and geopolitical identity, subject to inevitable exceptions. Gravitational pull, integrative motivation, approximate delimitation of smaller or larger “pebbles” in the global geopolitical “mosaic” can be diverse and often incoherent – in addition to the geoeconomic and geopolitical “pebbles”, for example, there can be energy and strategic raw materials privilege, the issue of how far the “bloodstream” of oil and gas reaches, reserve currencies, customs and excise, political-economic sanctions imposed on rivals, cultural-civilisational (primarily religious) identity, gravitational pull of the so-called global cities, etc. Accordingly, the boundaries between concrete wholes should not be perceived as boundary lines or borderlands, but even less so as solid barriers – Hadrianic fortifications, Chinese Walls, Maginot Lines, Iron Curtains, and Berlin Walls – instead, they should be seen, in a manner of speaking, as being soft, conditional, fluid. The same also applies to state borders. Provided that in a “new globalisation”, the state as a phenomenon survives in its traditionally understood form.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Brzezinski, Z. (1997). Geostategy for Eurasia. *Foreign Affairs*, 76 (5), 50–64. Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/1997-09-01/geostategy-eurasia>
- Brzezinski, Z. (2001). *The Grand Chessboard*. Podgorica: CID; Banja Luka: Romanov. [In Serbian]
- Brzezinski, Z. (2004). *American Choice: Global Domination or Global Leadership*. Zagreb: Politička kultura; Podgorica: CID. [In Croatian]
- Huntington, S. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster.

- Huntington S. (1999). The Lonely Superpower. *Foreign Affairs*, 78 (2), 35–49. Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1999-03-01/lonely-superpower>
- Krivokapić, B. (2010). *Encyclopedic Dictionary of International Law and International Relations*. Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]
- Mackinder, H. J. (1996). *Democratic Ideals and Reality*. Washington DC: National Defense University Press.
- Ramonet, I. (1998). *Geopolitics of chaos*. Beograd: Institut za geopolitičke studije. [In Serbian]
- Stepić, M. (2016). *Geopolitics: Ideas, Theories, Conceptions*. Beograd: Institut za političke studije. [In Serbian]
- Stepić, M. (2017a). From (Neo)classical to Postmodern Geopolitical Postulates. In: M. Stepić (ed.). *The World and New Geopolitical Paradigms*, 13–36. Beograd: Institut za političke studije. [In Serbian]
- Stepić, M. (2017b). Islamic Heartland. *Srpska politička misao*. № 1/2017, 55, 57–80. <https://doi.org/10.22182/spm.5512017.3> [In Serbian]
- Stepić, M. (2020). New Serbian integration challenge: Russian and/or Chinese Eurasianism. DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ru_sr.2020.ch12 In: B. Stojanović, E. Ponomareva (eds.). *Russia and Serbia in the Contemporary World: bilateral relations and opportunities* (187–200). Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu.
- Stepić, M. (2023). *Geopolitical Glossary of the Balkans*. Beograd: Catena mundi. [In Serbian]
- Stepić, M. (2024). At the Geopolitical Crossroads: Europe, Quo Vadis? In: B. Forca & D. Sekulović (eds.). *Europe at the Crossroads – Security Analytics* (27–51). Beograd: Fakultet za poslovne studije i pravo Univerziteta „Union – Nikola Tesla”. [In Serbian]
- Stepić, M. (2025a). Košare as a Geopolitical and Geoidentity Paradigm. *Politička revija*, № 2/2025, 135–157, DOI: [10.5937/pr84-57093](https://doi.org/10.5937/pr84-57093). [In Serbian]
- Stepić, M. (2025b, February 6). Trump wants his own “Siberia”. Available at: <https://rt.rs/opinion/milomir-stepic/128955-tramp-hoce-svoj-sibir/> [In Serbian]
- Stepić, M., Zarić, I. (2016). Serbia and Geopolitical (non)Complementarity of the *Danube Strategy* and the *New Silk Road*. In: D. Dimitrijević (ed.). *Danube and the New Silk Road* (447–466). Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu.
- UCDP (Uppsala Conflict Data Program) (2025). Available at: <https://ucdp.uu.se/year/2024>